

VÁNOČNÍ LYRIKA

ADAMA MICHNY

Z OTRADOVIC

Vybral a doslov napsal Vilém Bitnar

Praha 1936. Soukromý tisk.

Vánoční noc

Chtíc, aby spal, tak zpívala
synáčkovi
matka, jež ponocovala,
miláčkovi:
Nynej, rozkošné dětátko,
Synu Boží,
nynej, nynej, nemluvnátko,
světa zboží.

Tobě lůžko jsem ustlala,
Spasiteli,
tvory k tvé chvále svolala,
Stvořiteli:
Nynej, krásu a korunu
svrchovaná,
nynej, milujících cenou
vinšovaná.

Nynej, ta jest matky žádost,
holubičko,
nynej, všech andělův radost,
má perličko:
slávu, chválu vždy nabudeš

od mamičky,
když se vyspíš, jísti budeš
med včeličky.

Osladím ním tvou kašičku
k tvé libosti,
otevřeš, vím, tvou hubičku
k té sladkosti:
Nynej, ráje mého kvítku,
rozmaryne,
z tebeť sobě dělám kytku,
jež nezhyne.

Ó fialo, ó lilium,
ó růže má!
nynej, vonné konvalium,
zahrádko má!
Ó loutno má, ó labuť má,
můj slavičku,
nynej, líbezná harfo má,
cymbálíčku!

Na dobrou noc, ej hubička,
nynej, dítě,
kolíbat bude matička,
nynej hbitě:

Spí miláček! umlkněte,
andělové!
se mnou k Bohu přiklekněte,
národové!

Česká Maryánská Muzyka 1647

Vánoční hospoda

Když veškeren svět byl popsán,
na svět přišel náš milý Pán.

Ó ty krásu má,
ó ty lásko má!
což se v světě líbilo,
ó krásu má,
ó krásu má!

Chudou sobě zvolil matku,
sám nepřines žádných statků.

Ó ty lásko má,
ó ty krásu má!
ach, jak jsi bídným zůstalo,
ó lásko má,
ó lásko má!

Nechtěl ho mít Betlem město,
musel do chléva za město.

Ó ty krásu má,
ó ty lásko má!
ach, což jsi se ponížil,
ó krásu má,
ó krásu má!

Chlév ledva se hodí zvěři,
ani oken, ani dveří.

Ó ty lásko má,
ó ty krásu má!
kde jsi se položil sem,
ó lásko má,
ó lásko má!

Vítr pere, sníh spadává,
do marštale poprchává.

Ó ty krásu má,
ó ty lásko má!
což jsi se opatřil zle,
ó krásu má,
ó krásu má!

Bláta, smradu, hnoje dosti,
ach, co díš, nebeský hosti?

Ó ty lásko má,
ó ty krásu má!
toť není v nebi býti,
ó lásko má,
ó lásko má!

Z nebe pán a mocnář vyšel,
na svět do chléva by přišel.

Ó ty krásu má,
ó ty lásko má!
svůj trůn več jsi proměnil,
ó krásu má,
ó krásu má!

Josef v jeslech Pánu stele,
neboť nebylo postele . . .

Ó ty rozkoš má,
ó ty radost má!
ó, kde jsi sobě ustlal,
ó milost má,
ó slávo má!

Česká Maryánská Muzyka 1647

Nebeský slavíček

k chvále Boží sladce prozpěvující divné Boží
narození

Prosíme tě, ó růžičko,
krásný Ježíši,
dej nám promluvit slovíčko,
rozmilý Ježíši.

Pověz upřímně, pověz nám
pravdu, Ježíši,
co tě s nebe stáhlo sem k nám,
spanilý Ježíši.

Proč jsi se narodil malý,
velký Ježíši,
jenžs na nebi neobsáhlý,
ó malý Ježíši?

Ty jsi bohatý přespříliš,
chudý Ježíši,
proč v chlévě tak chudý ležíš,
bohatý Ježíši?

Jenžs obr silný na nebi,
dítě Ježíši,

proč jsi tak mdlý zde na zemi,
ó silný Ježíši?

Ó mé slunce, kde máš svůj blesk,
skrytý Ježíši,
proč svůjs tak zatměl paprsek,
ó světlý Ježíši?

Ó světa láska a radost,
milý Ježíši,
zapal v mém srdci tvou milost,
ohnivý Ježíši.

Vem mé srdce a dej mi své,
dobrý Ježíši,
učíš, ať ze dvou jedno je,
laskavý Ježíši.

Coť se v něm nelíbí, vyčisť,
čistý Ježíši,
abych byl všeho zlého čist,
milostný Ježíši.

Všecko, co tobě odporné,
sladký Ježíši,

dej, ať mně jest též protivné,
medový Ježíši.

Bez tebe nechci živ býti,
choti Ježíši,
lépe mi s tebou umříti,
živote Ježíši.

Sláva buď Otci věčnému,
všech Stvořiteli,
i jeho Synu milému,
světa Spasiteli.

Sláva buď Duchu Svatému,
Posvětiteli,
v Trojici nerozdílnému,
duše Těšiteli!

Svatoroční Muzyka 1661

Vítání narozeného Pána Krysta

Ježíška přivítejme,
k Spasiteli se znejme,
poklonu slušnou činme,
z pravého srdce ceme:
Vítej, Ježíšku milý!

Vítej, Ježíšku malý,
země i nebes králi,
ó naše potěšení,
v smutku obveselení:
Vítej, Ježíšku milý!

Ručičky mu líbejme,
nožiček se chytejme,
srdce mu obětujme
a sladce propěvujme:
Vítej, Ježíšku milý!

Všech nástrojové kůrů,
harfy, cytáry, vzhůru
ať jsou, ať zní cymbálky,
loutny, trouby, píšťalky:
Vítej, Ježíšku milý!

Pospěšte, čížičkové,
přileťte, slavičkové,
Ježíška obveselte,
líbezně mu zpívejte:
Vítej, Ježíšku milý!

Přileťte, holubičky,
pospěšte sem, hrdličky,
dětátko přivítejte,
sladké písně zpívejte:
Vítej, Ježíšku milý!

Jesle zhřívej, oslíčku,
chraň od zimy, volečku,
Ježíška maličkého,
Pána však velikého:
Vítej, Ježíšku milý.

My pak tím líbezněji
zpívejme i sladčeji:
Vítej, náš Spasiteli,
vítej, Vykupiteli,
vítej, Ježíšku milý!

Svatořeční Muzyka 1661

VÁNOČNÍ LYRIKA ADAMA MICHNY Z OTRADOVIC

má vedle svého náboženského jádra také výjimečný význam umělecký. Znamenat ve vývoji vánoční poesie české první zřetelné přímknutí k estetice barokové. Teprve od let čtyřicátých sedmnáctého věku, kdy Michna vydal první knihu svých písní, lze právem mluvit o *vánočním baroku* v české lyrice. Proti gotické a humanistické lyrice, reprodukující v převážné většině svých vánočních písní pouze texty evangelické, bez znatelnějšího ideového a citového obohacení, jež by mohlo v estetickém zhodnocování znamenat novou epochu, projevuje Michnovo tvoření takový vzrůst nových živelů, že očividně pozměňuje dosavadní poetiku.

Je to především výrazné vytvoření *vánoční antitese* »chudoby a bohatství« v bidě chléva narozeného božského děčka. Česká lyrika tu po prvé vyjadřuje opravdový *úžas* z nepochopitelného kontrastu slávy a ubohosti Ježíška, lidsky srdečný *úžas*, který se odtud stává zvláštností české barokové koledy. Teprve po staletém vývoji dospěla česká vánoční poesie v písních Michnových k hlubšímu chápání této sociální antitese, právě v době protireformační, kdy rozdíl mezi honosnou nádherou a zpusťšenou ubídněností tísnil českou duši krušněji, než kdykoliv předtím. Ani slovesné umění nevyšlo tu na prázdno. Michna

se již od prahu čtyřicátých let sedmáctého věku pokoušel o různé stylisace této antitese. Je zajímavo sledovati růst jednotlivých motivů od výrazné písně »Vánoční hospoda« (1647), pozoruhodné i svou refrénovou strofickou, až k vyvrcholujícímu plodu tak uvědomělého umění, jakým je píseň »Nebeský slaviček« (1661). Tady čteme strofy, v nichž antitese »všemohouca a nemohouca« došla nejbohatšího a nejsmělejšího vtělení. Antitese je tu přímo kompozičním živlem celé písně, a slovesně je vyjadřována hýřivě výmluvnými epitety. Specificky baroková figura antitétická došla tu definitivního ztvárnění.

Ve vánoční lyrice Michnově prohlubuje se znovu *něha a srdečnost* františkánské gotiky, vyvírající z tradice umbrijského Greccia. Jak Michna dovedl sladkost mateřské lásky k novorozenátku vyjádřiti v písni »Vánoční noc« (1647), hledá si rovného v projevech světové poesie. Tato nota chybí i v slavných provençalských kolledových »nouvě« Michnova současníka Mikuláše Saboly. Snad jen v rozkošné ukolébavce Lope de Vegy najde se obdoba této srdečné něhy, jež u Michny vyvrcholuje v ryzé barokovém citění písně »Vítání narozeného Pána Krysta« (1661). Věšící křestan v ní přejímá lásku Matky Boží, svolává celou přírodu k společnému holdování Jezulátku.

Michnovy vánoční písně jsou však také prvním výrazem barokové snahy zapnouti do proudu lyrického zbožňování Jezulátka i sklony tvůr-

čí osobnosti básníkovy. Michna byl nejen praktickým hudebníkem, jako ředitel kůru jindřichohradeckého proboštského chrámu, ale také tvůřícím hudebním skladatelem. Zjitřený *smysl sluchový* projevuje se v jeho písních nejen počítky a vjemy zvukovými, ale je vyjádřen i labužnickým odlišováním hudebních nástrojů celého kůru. Básník připoutává k hudebníkům a pěvům i všeliké rody ptačí. Čížičkové, slavičkové, holubičky a hrdličky mají líbezně prospěvovati Ježíškoví společně s věšičími. A nežádá se tu jen zpěv »líbezný«, Michna ve vánočních písních dospívá k *synestézi* počitků sluchových s chutovými, vyjadřované v stále se opakujícím »sladkém zpěvování«, v »sladkém písně zpívání«, posléze až v komparativním vystupňování výzvy »zpívejme i sladčeji«.

Michna byl však nejen výrazným typem auditiva, jeho písně projevují také *visuální* schopnosti vnímati tvary a barvy květů, *čichové* počitky vůní a *tělové* vjemy zimy i tepla. Barokový tlak smyslů projevuje se tedy v jeho vánočních písních takovou měrou, že opravňuje k tvrzení, na počátku vyjádřeném: jimi do české lyriky vánoční vchází *nový odlišný typ slovesný*.

Vilém Bitnar.

Vánoční lyriku Adama Michny z Otradovic vybral a doslovem opatřil Vilém Bitnar.

Dvěma dřevoryty vyzdobil Arnošt Hrabal.

Podle typografické úpravy Josefa Hrachoviny vytiskla písmem Garamond Československá akc. tiskárna v Praze v počtu 250 číslovaných výtisků.

Vydal o vánocích léta Páně 1936 Zdeněk Bjaček v Praze jako svůj první soukromý tisk.

Tento výtisk má číslo

Vilém Bitnar